

1. Suomen uskontilanne tänään

Lähteet: Ahokallio, Tapio; Kokkonen, Marja; Lahti, Jaana; Pelttonen, Juha; Pruuki, Lassi; Vaeltaja, Matkalla uskontojen maailmaan. 2. painos. Jyväskylä 2000, s. 1-117. Ketola, Kimmo; Merenlahti, Petri; Junnonen, Annikki; Jusala, Pia; Stenius, Eeden 7. Maailmanuskonnnot. 1. painos. Helsinki 2003, 80-81, 92-93, 110-111, 127, 142-143. Ahokallio, Tapio; Karvinen, Jarmo; Pyysiläinen, Markku; Tiilikainen, Matti, Uskonto 9. Jyväskylä 1992, s. 46-93. http://www.stat.fi/tup/maanum/10_uskonnot.xls (luettu 13.9.2005).

1A) Yleistä

Suomen evankelisluterilainen kirkko on Suomen suurin kirkkokunta. Vuonna 2018 hiukan alle 70 prosenttia suomalaisista kuului Suomen evankelisluterilaiseen kirkkoon¹ – vielä 2000-luvun alussa 85 % suomalaisista kuului evankelisluterilaiseen kirkkoon². Suurin vähemmistökirkko on Suomen ortodoksinen kirkko 58 000 jäsenellä. Ortodokseja on siis hiukan yli prosentti suomalaisista. Lisäksi Suomessa toimii esimerkiksi katolinen kirkko, vapaakirkko, helluntaiherätys ja baptistit.

Vuonna 1923 voimaan astuneen uskonnonvapauslain jälkeen Suomeen on tullut myös islam, buddhalaisuus, hindulaisuus, mormonit ja Jehovan todistajat. Mormonit ja Jehovan todistajat pitävät itseään kristillisinä, mutta muut kristilliset kirkot eivät heitä kristillisiksi kirkoiksi hyväksy heidän erilaisten uskontulkintojensa vuoksi. Jehovan todistajat on Suomen suurin ei-kristillinen uskontokunta 18 000 jäsenellään (0,3%).³

1. <https://evl.fi/tietoa-kirkosta/tilastotietoa> (luettu 8.8.2019)

2. http://www.stat.fi/tup/maanum/10_uskonnot.xls (luettu 13.9.2005)

3. http://www.stat.fi/tup/maanum/10_uskonnot.xls (luettu 13.9.2005).

1B) Suomen evankelisluterilainen kirkko

Suurin osa suomalaisista kuuluu Suomen evankelisluterilaiseen kirkkoon, vaikka kaikki eivät ole aktiivisia. Suosituimpia evankelisluterilaisen kirkon toimintamuotoja ovat erilaiset pienryhmät ja eri elämänvaiheisiin liittyvät toimitukset. Evankelisluterilainen kirkko järjestää jumalanpalvelusten lisäksi erilaisia kerhoja lapsille ja nuorille, pienryhmiä aikuisille ja auttaa köyhiä ja sairaita. Lapsille ja nuorille järjestetään pyhäkouluja, päiväkerhoja ja erilaisia harrastepiirejä. Kaikkein suosituin toimintamuoto nuorten keskuudessa on rippikoulu, jonka käy lähes kaikki kirkkoon kuuluvat nuoret. Aikuisille kirkko järjestää keskusteluryhmiä, kirkkokuoroja sekä raamattu-, diakonia- ja lähetyspiirejä. Raamattupiireissä tutkitaan raamattua, diakoniapiireissä avustetaan köyhiä ja lähetyspiirit keskittyvät tukemaan lähetystyötä ja erityisesti seurakunnilla ulkomailla lähetystyössä olevia nimikkolähettejä. Kirkko auttaa köyhiä, vanhuksia, sairaita ja vankeja tarjoamalla sielunhoidollisia palveluja ja ruoka-avustuksia. Myös nuoret voivat osallistua avustustyöhön. Kirkko tekee ulkomailla lähetystyön lisäksi kehitysyhteistyötä ja tukee näin kohdemaiden ihmisten toimeentuloa. Avus-

tustyön rahoittamiseksi jumalanpalveluksissa kerätään kolehti ja järjestetään joka vuosi Yhteisvastuu-keräys. Suomalaiset osallistuvat aktiivisesti kirkon erilaisiin elämäntilanteisiin liittyviin toimituksiin. Suuri osa suomalaisista saa nimensä kirkon järjestämässä kastetilaisuudessa, jossa lapsi otetaan kirkon jäseneksi yleensä kuu-kauden ikäisenä. Lapsi saa uskontokuntansa äitinsä mukaan, elleivät vanhemmat toisin sovi. Rippikoulussa noin 15-vuotiaalle nuorelle annetaan uskonnollista opetusta, jonka päätteeksi hän tunnustaa uskonsa seurakunnan edessä. Suuri osa suomalaisista avioliitoista solmitaan kirkollisesti. Ehtona kirkolliselle vihkitöimitykselle on rippikoulun käyminen. Myös suurin osa suomalaisista siunataan haudaan kirkollisin menoin. Myös kirkkoon kuulumaton voidaan siunata haudaan kirkollisin menoin sukulaisen toivomuksesta, jos vainaja ei ole eläessään sitä nimenomaisesti kieltänyt.

Suomen evankelisluterilaisella kirkolla on noin 600 seurakuntaa ja yhdeksän hiippakuntaa. Seurakunnissa tärkeimmät päätökset tekee kirkkovaltuusto. Yhteistaloudessa elävissä saman kunnan sisällä olevissa seurakunnissa jokaisella seurakunnalla on yhteinen seurakuntaneuvosto kirkkovaltuuston ollessa yhteinen. Neuvoston

vaaleissa äänioikeutettu on 18-vuotias kirkon jäsen. Eh-dokkaaksi asettuvan pitää olla lisäksi konfirmoitu. Myös seurakunnan kirkkoherra ja työntekijät vaikuttavat toimintaan.

Suomi on jaettu yhdeksään hiippakuntaan. Evankelisluterilaisen kirkon ylin päättävä elin on 108-jäseninen kirkolliskokous. Puolet kirkolliskokouksen puolet jäsenistä on maallikoita. Kirkolliskokous valitsee piispat ja vastoin sen tahtoa ei voida säätää kirkkolakia. Suomen evankelisluterilaisella kirkolla on kansankirkkona verotusoikeus.

1C) Suomen ortodoksinen kirkko

Suomen ortodoksinen kirkko on vaikuttanut Suomessa aina kristinuskon maahantulosta asti. Pitkän historiallisen vaikutuksensa perusteella Suomen ortodoksinen kirkko on Suomen toinen kansalliskirkko, jolla on verotusoikeus. Ortodoksisen kirkkoon kuuluu hiukan yli prosentti suomalaisista.

Suomen ortodoksisella kirkolla on pitkä ja värikäs historia. 1200-luvulla Laatokan saareen perustettiin Valamon luostari. Ruotsin valtio vainosi suurvalta ajalla 1500- ja 1600-luvulla ortodokseja yrittäessään yhtenäistää valtakunnan uskonnollista pohjaa. Suomen tultua liitettyksi ortodoksisen Venäjään 1809 ortodoksisen kirkon asema parani.

Suomen itsenäistyessä 1917 Suomen ortodoksisen kirkon yhteydet Venäjälle ja Moskovan patriarkaattiin katkesivat. Suomen ortodoksinen kirkko liittyi vuonna 1925 Konstantinopolin patriarkaattiin. Talvi- ja jatkosota aiheuttivat suuret tuhot Suomen ortodoksisen kirkon omaisuudelle ja suurin osa ortodokseista joutui siirtymään Neuvostoliitolle luovutetuilta alueilta evakkoon muualle Suomeen. Myös Valamon luostarin munkit siirtyivät Heinävedelle perustettuun Uuden Valamon luostariin.

Suomen ortodoksisella kirkolla on 27 seurakuntaa ja kolme hiippakuntaa, joiden keskuksat ovat Kuopiossa, Oulussa ja Helsingissä. Kuopion piispaa nimitetään Karjalan hiippakunnan piispaksi ja hän on samalla koko Suomen ortodoksisen kirkon arkkipiispa. Konstantinopolin patriarkaatti vahvistaa arkkipiispan vaalin.

Suomen ortodoksisella kirkolla on rikas jumalanpalveluselämä. Ortodoksisissa jumalanpalveluksissa eli liturgiassa seistään, jos terveys sen sallii. Ortodoksiset liturgiat ovat muodoiltaan komeita ja niissä käytetään usein ristinmerkkejä ja tuohuksia. Ikonostaasit eli kuvaseinät värittävät ortodoksia kirkkoja. Ikonit eli pyhät kuvat värittävät kirkkorakennusten lisäksi myös ortodoksia koteja. Pääsiäinen on ortodoksisen kirkon tärkein juhla.

1D) Muut kristilliset kirkkokunnat Suomessa

Evangelisluterilaisen ja ortodoksisen kirkon jälkeen suurin rekisteröitynyt suomalainen kirkkokunta on Suomen vapaakirkko. Sillä on noin 13 000 jäsentä. Vapaakirkko korostaa eroa valtiosta ja seurakuntaa uskovien yhteisönä. Vapaakirkko kastaa vasta uskoon tulleen ihmisen upottamalla.

Helluntaiherätyksellä on Suomessa paljon kannattajia. Helluntaiherätys toimi Suomessa 2000-luvulle asti ilman virallista keskusorganisaatiota ja suurin osa sen kannattajista kuului pitkään virallisesti Suomen evangelisluterilaiseen kirkkoon. Vuonna 2009 sen kannattajia arvioitiin olevan noin 45 000 ja seurakuntia noin 250, mutta vuoden 2009 alussa näistä oli vain 30 seurakuntaa ja alle 5000 jäsentä liittynyt keskusorganisaatioksi 2001 perustettuun Suomen helluntaikirkkoon.⁴ Helluntaiseurakuntaan liitytään uskovien kasteen kautta. Uskovien yhteisön ja karismaattisten ilmiöiden korostaminen on helluntaiherätykselle muutenkin tyypillisiä piirteitä.

Suomen katolisella kirkolla on noin 8000 jäsentä. Erityisesti kansainvälistymisen ja muuttoliikkeen seurauksena

⁴ <http://www.suomenhelluntaikirkko.fi/historia/> & http://www.suomenhelluntaikirkko.fi/historia/suomen_helluntaikirkon_perustaminen/ & <http://www.suomenhelluntaikirkko.fi/seurakunnat/> (luupäivä 28.7.2009)

niin katolisen kirkon kuin muidenkin pienten kirkko- ja uskontokuntien jäsenmäärä on Suomessa lisääntynyt. Mainittujen kirkkokuntien lisäksi Suomessa toimii mm. baptistit ja metodistit.

Suomalaisessa katukuvassa näkyvä Pelastusarmeija ei ole Suomessa itsenäinen kirkkokunta. Yleensä sen jäsenet kuuluvat Suomessa evangelisluterilaiseen kirkkoon. Pelastusarmeija keskittyy avustustyöhön erityisesti kaupungeissa ja kerää varoja työhönsä esimerkiksi kirpputorien ja joulupata-keräyksen avulla.

1E) Kristillisperäisiä yhteisöjä Suomessa

Jehovan todistajat ja mormonit pitävät itseään kristittyinä, mutta muut kirkkokunnat eivät hyväksy heitä kristilliseksi erilaisten uskontulkintojen ja pyhien kirjoitusten vuoksi. Jehovan todistajat tulkitsevat Jeesuksen luonteen kristillisistä kirkoista eroavalla tavalla ja hylkäävät kolminaisuusopin. Lisäksi he käyttävät omaa käännöstään Raamatusta. Jehovan todistajat ovat ahkeria julistajia ja kiertävät ovelta ovelle levittämässä uskontoaan. He myös kokoontuvat ahkerasti valtakunnansaleillaan. Jehovan todistajat sitovat jäsenensä tiukasti yhteyteensä. Jehovan todistajat kieltäytyvät esimerkiksi asepalveluk-

sesta, poliittisesta toiminnasta ja verensiirroista. Jehovan todistajat ovat Suomen suurin ei-kristillinen uskonnollinen ryhmittymä 18 000 jäsenellään.

Mormonitkin ovat hylänneet kolminaisuusopin. Mormonilla on Raamatun lisäksi muitakin pyhiä kirjoituksia, tärkeimpänä Mormonien kirja. Mormonit suhtautuvat yhteiskuntaan myönteisesti eivätkä pyri eristäytymään siitä Jehovan todistajien lailla. Mormonit levittävät aktiivisesti uskontoaan.

1F) Muita uskontoja Suomessa

Suomessa on nykyään noin 1500 juutalaista. Juutalaiset synagogat eli rukoushuoneet ovat Helsingissä ja Turussa. Heillä on vilkasta kulttuuritoimintaa. Juutalaisuuden historia Suomessa alkaa varsinaisesti 1800-luvulla, kun täällä pitkään palvelleet sotilaat saivat luvan asettua pysyvästi Suomeen. Pitkän keskustelun jälkeen juutalaiset saivat täydet kansalaisoikeudet vuonna 1918. Hitlerin Saksan juutalaisvainoja pakoon lähteneisiin juutalaisiin Suomessa suhtauduttiin varauksellisesti ja osa käännettiin takaisin Saksaan. Varmuudella ainakin kahdeksan Suomen juutalaista luovutettiin Saksan keskitysleireille, joissa kaikki yhtä lukuun ottamatta kuolivat. Tutkija Han-

nu Rautkallio on kirjoittanut luovutetuista kirjan osuvalla nimellä ”Ne kahdeksan ja Suomen omatunto”.

Islam on tullut lähinnä pakolaisten ja siirtolaisten myötä myös Suomeen. Islamin uskoiset eli muslimit uskovat Korraaniin, joka yhdistää eri puolilta tulleita ja tavoiltaan erilaisia ja länsimaisista tavoista paljonkin poikkeavia muslimieja. Muslimien tavat poikkeavat välillä suomalaisessa yhteiskunnassa totutuista tavoista. Osalla suomalaisista on ollut vaikeaa tottua uuden uskonnon uusiin tapoihin. Suvaitsevaisuutta on syytä harjoitella. Suomessa on 24 000 muslimia ja 15 seurakuntaa ja saman verran yhdistyksiä.

Hindulaiset vaikutteet näkyvät Suomessa erityisesti joogan harjoittamisessa. Jooga on ihmisen itsekasvatusta, jolla tähtäimessä on mielenrauha ja terveys. Joogaa voi harjoittaa minkä tahansa uskontokunnan kannattaja. Hindulaisia vaikutteita Suomessa edustaa teosofia, joka pitää itseään uskonnollisen viisauden tutkimisena.

Nykyään Bodhidharmaksi itseään kutsuva yhdistys on vanhin Suomessa toimiva buddhalaisuutta tutkiva seura. Sen lisäksi Suomeen on perustettu Friends of Buddhist Order –yhteisöön kuuluva rekisteröity yhdistys. FWBO pyrkii sovittamaan buddhalaisuuden oppeja länsimaisille

ihmisille sopivaan muotoon. Tärkein toimintamuoto on mietiskelyn harjoittaminen. Myös esimerkiksi Vietnamista ja Thaimaasta on Suomeen tullut buddhalaisia pakolaisia. Uususkonnot ovat myös tulleet kansainvälistymisen myötä Suomeen. Nämä uususkonnot sekoittavat tyypillisesti hindulaisia ja buddhalaisia tapoja kristillisiin perinteisiin. Tyypillistä näille liikkeille on myös tiivis yhteisö. Näkyvin tällainen liike on Hare Krishna.

1G) Loppusanat

Suomessa toimii nykyään monia eri uskontoja, vaikka kristinusko onkin edelleen Suomen suurin uskonto ja evankelisluterilainen kirkko ylivoimaisesti suurin kirkkokunta Suomessa. Erilaisten uskontojen lisäksi ei ole syytä unohtaa, että Suomessa on myös ihmisiä, jotka eivät kuulu mihinkään uskontoon. Edelleen jatkuva kansainvälistyminen tuo luultavasti Suomeen yhä enemmän myös uskonnollisia vaikutteita ja suomalaiset kohtaavat erilaisia uskontoja ja niiden tunnusmerkkejä myös matkaillessaan ulkomailla.

2. Etiikan peruskäsitteitä

2A) Etiikka: tarkoittaa ihmisen käsitystä hyvästä ja pahasta, oikeasta ja väärästä. Voidaan tarkoittaa myös oikeaa ja väärää tutkivaa tieteenalaa.

2B) Moraali: on käytännön oikeaa toimintaa, käytännön valintoja erilaisten toimintavaihtoehtojen välillä. Voidaan käsittää myös jokaisen henkilökohtaiseksi etiikaksi.

2C) Normi: On sellainen asia, joka ohjaa ihmisen elämää. Normi siis antaa ihmiselle toimintaohjeita. Normi voi olla sääntö, periaate, käytäytymissääntö tai määräys. Usein normit ovat yhteiskunnassa yleisesti hyväksytyjä käyttäytymissääntöjä. Ne on voitu kirjata lakeihin tai ne vain ovat yhteiskunnassa olemassa enemmän ja vähemmän yhteisellä hiljaisella sopimuksella tai perinteiden velvoittamina. Esimerkiksi kiellot tappaa tai varastaa ovat hyvin yleisiä normeja.

2D) Arvo: On sellainen asia, jota ihminen tavoittelee.

2E) Itseisarvo: On sellainen asia, jota ihminen tavoittelee sen itsensä vuoksi. Tällaisia voivat olla esimerkiksi hyvä elämä tai menestyminen urheilussa tai työelämässä. Toisen ihmisen itseisarvot voivat toiselle välinearvoja.

2F) Välinearvo: On sellainen asia, jota ihminen tavoittelee käyttääkseen sitä apuna jonkun toisen asian (välinearvon tai itseisarvon) saavuttamiseen. Raha on tyypillinen välinearvo. Sillä voi ostaa monia asioita...

2G) Maailmankuva: Maailmankuvalla tarkoitetaan ihmisen käsitystä siitä, minkälaisessa maailmassa me elämme. Se kattaa esimerkiksi ihmisten tiedot ja uskomukset luonnosta, käsityksen ihmisen luonteesta ja jumalasta. Esimerkiksi keskiajan ja uuden ajan vaihteessa ihmisten maailmankuva muuttui, kun tähtitiede ja löytöretket todistivat maan pyöreäksi - aikaisemmin uskottiin, että maa olisi litteä.

3H) Maailmankatsomus: Kun maailmankuvaan lisätään ihmisen käsitys hyvästä ja pahasta sekä oikeasta ja väärästä saadaan aikaan ihmisen maailmankatsomus. Erilaisia maailmankatsomuksia on paljon. Uskonnot - kuten kristinusko - tarjoavat oman maailmankatsomuksensa. Ja omaa maailmankatsomustaan tarjoavat myös monet aatejärjestelmät.

3. Uskonnon – erityisesti kristinuskon – merkitys Suomessa ennen ja nyt

A. Evankelisluterilainen kirkko on vaikuttanut suomalaisten käyttäytymiseen aina uskonpuhdistuksesta alkaen.

B. Kirkko on ollut Suomessa merkittävä kulttuurivaikuttaja: kirkkorakennukset ja kirkkomusiikki ovat toimineet esi-

merkkeinä, kirkon tilaisuuksilla on usein ollut opetustarkoituksia, kirkko huolehti vuosisatoja kansanopetuksesta – 1800-luvun puolivälin kansakouluuudistuksessa alkeisopetus irtosi seurakunnista.

C. Katolinen kirkko liitti Suomen keskiajalla osaksi läntistä kulttuuripiiriä, sen hallinto- ja verojärjestelmä muokkasi Suomesta yhtä kokonaisuutta jo keskiajalla.

D. Kirkonmiehet ovat toimineet keskiajalta lähtien yhteiskunnallisissa tehtävissä (valtiopäivämiehenä ja kansanedustajina) ja mielipidevaikuttajina. Ja nykyäänkin.

E. Kirkko vaikutti merkittävästi paikallishallinnon syntyyn muodostaessaan Suomesta seurakuntia aina keskiajalta lähtien. 1800-luvun puolivälissä paikallishallinto erotettiin seurakunnista.

F. Uskonto ja uskonnolliset yhteisöt ovat kautta historian auttaneet ja auttavat nykyäänkin köyhiä, sairaita ja muita avuntarvitsijoita. Uskonpuhdistuksen seurauksena syntyi suomenkielinen kirjallisuus, kansanopetus sai uutta vauhtia ja kansalta alettiin vaatia kristinopin perusteiden osaamista ehtona kirkolliselle vihkitöimitykselle.

- 13 -

G. Uskonto ja uskonnolliset yhteisöt ovat kautta aikojen antaneet ihmisille turvallisuudentunnetta erityisesti henkilökohtaisissa kriiseissä (esimerkiksi omaisen kuollessa), sotien ja muiden katastrofien aikana. Uskonnolliset yhteisöt ovat myös luo- neet ryhmähenkeä kautta aikojen. Ja myös nykyään.

H. Evankelisuterilaisella kirkolla on merkittävä vaikutus useimpien suomalaisten elämään eri elämäntilanteissa, koska lähes 70 % suomalaista kuuluu edelleen evankelisuterilaiseen kirkkoon – useimmat suomalaiset saavat nimensä kirkon järjestämässä kastetilaisuudessa, käyvät rippikoulun, solmivat avioliiton- sa ja siunataan hautaan kirkollisin menoin.

I. Uskonnolliset ryhmät, uskon- nolliset rakennukset (kuten kir- kot) ja uskonnolliset tilaisuudet näkyvät suomalaisessa arjessa jatkuvasti tavalla tai toisella – vaikka suuri osa evankelisuteri- laisen kirkon jäsenistä ei käy viikoittain jumalanpalveluksissa.

J. Uskonnolla tai jonkin uskon- non suuntauksella on kautta ai- kojen perusteltu niin Suomessa kuin muuallakin raakuuksia, julmuuksia, harjoitettu pakko- käännytystä, syrjitty vähemmistö- jä ja syyllistetty ahdasmieli- syyteen yms.

4. Ihmisoikeudet – hyödyllisiä lainauksia & linkkejä

4A) <https://fi.wikipedia.org/wiki/Ihmisoikeudet> (8.8.2019)

”Ihmisoikeudet ovat jokaiselle ihmiskunnan jäsenelle yhta- laisesti kuuluvia oikeuksia. Niiden tarkoituksena on taa- ta kaikille ihmisarvoinen elämä. Yhdistyneiden Kansakun- tien mukaan ihmisoikeudet perustuvat ajatukseen ihmis- tä moraalisena olentona ja jokaiselle ihmiselle ihmisyy- den osana kuuluvasta ihmisarvosta.

Ihmisoikeudet on määritetty kansainvälisillä sopimuksilla ja julistuksilla, kuten YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmal- lisella julistuksella 1948. Valtioiden välisillä ihmisoikeus- sopimuksilla on perustettu kansainvälisiä elimiä, joille val- tiot ovat tunnustaneet oikeuden tutkia valituksia ja tehdä arviointia jäsenmaiden ihmisoikeusongelmista.”

<https://fi.wikipedia.org/wiki/Ihmisoikeudet> (8.8.2019)

- 14 -

4B) Ihmis- ja kansalaisoikeuksien julistus (ransk. *Déclaration des droits de l'homme et du citoyen*) Rans- kan suuren vallankumouksen yhteydessä 26.8.1789

https://fi.wikipedia.org/wiki/Ihmis- ja_kansalaisoikeuksien_julistus (9.8.2019)

-tavoitteena vapauden, veljeyden ja tasa-arvon toteuttaminen.
-keskeisiä kohtia: sananvapaus, ihmisten (=miesten) tasa- arvo lain edessä, uskonnonvapaus, yksityinen omistusoikeus.

4C) YK:n ihmisoikeuksien julistus 1948

”Kaikki ihmiset syntyvät vapaina ja tasavertaisina arvoltaan ja oikeuksiltaan. Heille on annettu järki ja omatunto, ja hei- dän on toimittava toisiaan kohtaan veljeyden hengessä.”

<https://www.ykliitto.fi/yk-teemat/ihmisoikeudet> (9.8.2019)

Huomautus: ihmisoikeuksien julistuksen sisältöä ei tarvitse osata kokeessa ulkoa – julistuksen sisältöä pitää sen sijaan osata **tulkita ja soveltaa käytäntöön.**

-julistuksessa käsiteltäviä aihepiirejä: perusoikeudet ja -vapaudet, ajatuksen, omantunnon ja uskonnon vapaus, mielipiteen- ja sananvapaus, kokoontumis- ja yhdistymis- vapaus (myös ammattiyhdistykset), tasavertaisuus, yksi- tyiselämän suoja, liikkumisenvapaus, syrjinnän kieltö, oi-

- 15 -

keus turvapaikkaan, oikeus kansalaisuuteen, täysi- ikäisten vapaa avioliitto, omaisuuden suoja, oikeudenmu- kainen & puolueeton oikeudenkäynti, orjuuden kieltämi- nen, oikeus osallistua ja vaikuttaa maansa hallintoon, ys- tävälisten välisten suhteiden kehittäminen maiden välillä, taloudelliset & sosiaaliset & sivistykselliset oikeudet, oi- keudenmukaiset työehdot (mm. palkka, vapaa-aika, lo- mat, vapaus valita työpaikkansa), lasten nautittava yh- teiskunnan suojaa (riippumatta ovatko syntyneet avioli- tossa tai sen ulkopuolella), oikeus opetukseen.

29. artikla. *Jokaisella ihmisellä on velvollisuuksia yhteis- kuntaa kohtaan... ..rajoitusten alainen, joiden yksin- omaisena tarkoituksena on turvata toisten oikeuksien ja vapauksien tunnustaminen ja kunnioittaminen...*

https://fi.wikipedia.org/wiki/Ihmisoikeuksien_yleismaailmallinen_julistus (8.8.2019)

4D) Hyödyllisiä linkkejä: -<http://www.ihmisoikeudet.net/> (9.8.2019)

- 16 -